

KULDSZVIRI... GAZDASAG AKADEMIA
KÖNYVTÁRA

szám

Țara Noastră

DIRECTOR: OCTAVIAN GOGA

ANUL IV Nr. 19
13 MAIU 1923

În acest număr: *Legende și teorii de Octavian Goga; Ameaz... poezie de Zaharie Bârsan; Școlile medii de Octavian Prie; Surdul de Ion Gorun; Șampionii democrației de Alexandru A. Hođoș; Scrisoare din Budapesta de M. Rucăreanu; „Un dezastru național“ de Moise Nicoară, A doua conferință dela Lausanne de V. N. P. Cronica politică: O campanie încheiată și o tovărășie desfăcută de Ion Balint; Gazeta rimată: Neobositul dansator de Ion Cotilion; Insemnări: Generalul Cristescu, La mormântul lui Pop de Băsești, Ungurii cari condamnă, Altă farsă, Procedee între confrați, Conu Alecu salvatorul, Au revenit.*

CLUJ
REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA : PIATA CUZA VODĂ NO. 16

Un exemplar 5 Lei

© BCUCIuj

Țara Noastră

Legende și teorii

Privitorul obiectiv al frământărilor interioare din România între-gită, urmărind zilnic procesul de închegare al noului stat e dator să constate cu oare care mulțumire că opera alipirii progresează și păr-țile alcătuitoare încep să-și vădească tot mai mult contopirea lor. Ori cât de multe mizerii roiesc împrejurul nostru, ori-câte pecingini de veacuri poartă încă pe trupul său, românismul, reintegrat în hotarele lui normale, face să-i circule dela un capăt la altul energiile deștele-nite și deodată cu reînvierea solului național svănesc din toate colțu-rile valuri proaspete de sevă fecundă. Ca într'o adiere binecuvântată de primăvară puterile noastre de viață reasc și biruind diverse obsta-cole se ridică totuș triumfătoare, lăsând în urmă un spor de sănătate în organismul descătușat.

Lupta de consolidare lăuntrică dela noi suportă în ori-ce moment comparația cu procesul similar din vecini și balanța înclină în favoarea noastră. Nici unul din statele moștenitoare ale monarhiei austro-un-gare n'a isbutit să-și accentueze mai grabnic coeziunea sufletească și să înlătore dela început ori-ce veleități centrifugale, susținând dea-lungul acestor ani tulburi un unison de simțire, cum am reușit noi. Astăzi când ideia iugoslavă se sbate sub presiunea agitațiilor separa-tiste și în republica ceho-slovacă se menține încă o dualitate stridentă uneori a elementului stăpânitor, România, ori-cât de supusă unui lung cortegiu de lipsuri pe urma războiului, traversând violente crize sociale și economice pricinuite de radicale transformări, își afirmă cu-o putere crescândă unitatea politică și nu are de înregistrat pe teritoriul ei nici un curent de desagregare.

Firește, această închegare mai repede își are explicațiile ei.

Criteriul de căpetenie e în faptul că existența noastră de stat a înglobat în sine, lăsând la o parte minorități etnice infime ca număr, un unic neam, strâns de veacuri într'un singur mănunchiu, fără dife-rențieri tulburătoare. Masele populare de pe întregă întinderea țării

trăiesc aici din vremi imemorabile în aceeași alvie sufletească, care s'a păstrat în adâncimile ei sub toate stăpânirile străine, fără a crea o diversitate de aspirații. Clasele suprapuse, ori-cât de îmbibate de otrava dominațiilor vremelnice, sunt disparente la noi și de-aceia subordonarea lor la instinctele mulțimii a intervenit din primele zile printr'un impuls logic de autoconservare.

Supuși deci îndrumărilor de jos care porneau din unitatea organică a neamului, noi am putut începe cu-o oră mai curând lichidarea trecutului. Toate resturile influințelor sufletești lăsate de regimuri vitrige, atâtea și atâtea moșteniri impure care stăruiau la suprafață, au început să se înlăture din cale, deschizând drumul larg pentru opera de înfrățire a milioanelor revenite la matca lor. Mișcarea aceasta n'a fost greu de realizat aici, fiindcă paralel cu formidabila presiune a maselor conștiente spre-o distrugere a vechilor hotare, așa zisa societate diriguitoare n'a fost în stare să-și impuie nicăiri în mod mai îngrijitor pecetea fatală a stigmatului străin.

Procesul de nivelare se desfășură deci pe toată linia și merge înainte, contururile mozaicului de ieri se topesc în marele tot, fără sguiduri inoportune și fără nici o primejdie.

* * *

Lichidarea trecutului s'a manifestat mai întâi fără îndoială pe terenul politic.

Formațiunile regionale care erau expresiunea stărilor de odinioară, devenind apariții anahronice au trebuit să dispară și pe ruinele lor s'au înjghebat grupări inspirate de curențe ale solului integral. Partidele politice sau conducătorii lor care n'au înțeles această lege implacabilă a adaptării la împrejurările schimbate s'au cufundat tot mai mult în umbră și după ce în mod inofensiv s'au mai agitat sub ochii noștri ca proiecțiuni postume din apuse vremuri, au căzut în desuetudine.

Ardealul, asemeni celorlalte provincii, nu s'a putut sustrage nici el dela această evoluție normală. Masele noastre, poate cele mai conștiente ca sentiment național, au accelerat tendința de-a se smulge din mreșile trecutului ostil nouă și de-a se atașa energiilor de pe toată întinderea țării. Ori-ce sfortare de-a stăvili această deslănțuire de dorinți aici a fost zadarnică, ori-cât s'ar fi găsit încă pe-alocurea elemente din cărtărarimea atinsă de străinism care nu voiau să treacă cu una cu două pragul unui meschin egoism local. Întârzierea n'a fost cu puțință. Barierele s'au sfărmat dintr'odată și deasupra târguicelilor celor puțini, brațele mulțimii s'au întins frenetic spre contopirea desăvârșită. Dovadă e biruința elementară a unirii fără condițiuni la adunarea dela Alba-Iulia, unde în surdină s'au auzit mărașuri regionaliste și dovadă cu doi ani mai târziu, măturarea Consiliului dirigent ca un postulat hotărâtor de axiomă populară.

Povestea tristă, tragicul, dacă vreți, al așa numitului partid național de-acı, consistă tocmai în faptul că o seamă din îndrumătorii

lui, prea depărtați de palpitările sufletești ale mediului și prea încercuți în patrimoniul lor de ieri, n'au fost în stare să urmărească mulțimea noastră în procesul ei de conștiință. Ei au ținut morțiș la trecutul care se lichida și prin lipsă de supleță intelectuală sau prin inerție de gândire au clădit pe-acest capital mort, nedându-și seama că astfel contribue singuri la propria lor lichidare. Realitatea e că fără temeii sub picioare bravii avocați dela Cluj au rămas oare-cum în vânt, nici un dram de muncă constructivă nu s'a desfăcut din tabăra lor ca să întărească noua configurație de stat, și astăzi mulțimea mult mai avansată decât dâșii în materie de oportunitate politică face gol în jurul lor și nu le mai primește povața.

Acesta este adevărul: partidul național căzut în descompunere, făcând parte din bagajul trecutului care se dă la o parte, e în plină evaporare și ziua care va inaugura pe seama lui o nouă perioadă de opoziție pe urma căderii actualului guvern va fi prima zi de funerarii publice, evidente pentru toată lumea.

Astfel stând lucrurile, încercarea de-a reînvia legenda prăbușită la el acasă și de-a o acredita într'o lume care nu-l cunoaște, echivalează cu gesturile iluzioniste ale tuturor falsificărilor interesate. Situația e în adevăr glumeață: mortul de-acasă e trâmbitat prin vecini ca sănătos tun și faima lui e purtată într'o nouă zonă de operații spre edificarea complectă a deaproapelui. Cetim, deci, că foștii membrii ai Consiliului dirigent, după-ce și-au împușcat toate cartușele aci, după-ce ani de zile ne-au vorbit de congresul lor dela Alba-Iulia, ca de-o amenințare catastrofală, astăzi se organizează la Botoșani și că părințele Man, ascetul dela Gherla, își plimbă la Buftea puțin canonica lui tânguire. Cu alte cuvinte evaporarea din Ardeal e trecută la București ca o marfă solidă și căutată de toți...

Legedele însă, vai, se destramă chiar și când antreprenori de baștină ca d. Honigman plus ceilalți rozenthali le pun la bătaie... Grație acestor făcători se opinie publică în biata fără românească, cetățenii de pe calea Victoriei tot mai cred încă în Ardealul reprezentat de șefii comitetului de-o sută și laudabilele lor îngrijorări se manifestă de câte ori vine vorba de grandilocvențele lansate de către oaspeții cei mai recentți ai politicei noastre la sala „Dacia“...

Nu-i nimic.

Ardealul se însărcinează să desmintă el la momentul oportun legenda multiplicată de meșteșugul scribilor plătiți, sfâșiind vâlul ei și lăsând să se vadă adevărul reconfortant...

* * *

Alături însă de basmul Ardealului confundat cu partidul național, mi-a fost dat să întâlnesc în vechiul Regat o indulgență exagerată pentru toate greșelile politice de-aici, împărtășită uneori de către oameni care-și dau bine seama că pensionarii Alba-Iuliei, nu sunt nici salvatorii de ieri ai neamului, nici conducătorii lui de mâine...

Cu toate aceste o deplasată bunătate îi urmărește neconținut și

adese ni se întâmplă că binevoitoare muștrări ajung până la noi care ne-am luat sarcina ingrată de-a rosti adevărul întreg. De ce credeți,— cam așa ni se impută,—că trebuie să loviți cu-o așa de mare severitate actele unor oameni, care ori cât de nepricepuți și greșiți, în definitiv sunt atașați-ideii de stat român și nu au în mintea lor ispite de ruptură, ca Radici dela Agram bunăoară, sau lozince autonomiste ca popa Hlinka al Slovacilor? Trebuie tratați deci cu mânuși și gresurile lor trecute cu vederea, ca să nu ni-i înstrăinăm de tot și să-i păstrăm ca generație de tranziție pentru ziua de mâine...

Acest gen de blândeță evanghelică își ridică accentele duiioase în fața noastră de câte ori, cei care suntem aici pe arena de luptă, răscolim multe atitudini vinovate pe urma cărora se compromit interesele țării. Criticii care sunt departe de vârtejul nostru, judecând cu daltonismul distanței își pot permite luxul să fie mărinimoși, fiindcă nu se împiedecă la tot pasul de rămășițe insuportabile și nu văd dăra de mulțumire a străinilor recalitrânți la năzuințele noastre. De-aceia unda dulcegăriei sentimentale se menține, stârnind sincere reproșuri la adresa noastră.

Zilele aceste în sfârșit, o revistă din București îmi aduce și teoria indulgenței, înseilată de pana unui distins publicist. D. A. Corțeanu, în „*Revista vremii*”, vorbind de partidul național, concretizează în fraze bine simțite această creștinească iertare, mulțumindu-se cu foarte puțin din partea frunțașilor dela Cluj. După d-sa, partidului național „nu i se poate cere mai mult decât atașament la ideia unirii, devotament către Coroană și respectul legilor țării”. Acest soi de ardeleni sunt în concepția blândului analist un fel de stațiști pur decorativi care „trebuie să guverneze cu toate partidele, atâta timp cât va trăi actuala generație care-a făcut un rea și trebuie să împodobească ori-ce guvern român ori-care ar fi slăbiciunile și lipsurile lor”... Urmând deci excesul de însuflețire al cunoscutului scriitor politic, Ardealul trebuie să renunțe încă douăzeci—treizeci de ani la ori-ce principiu al selecțiunii în viața politică și ca o mare moartă, copleșit pur și simplu de bucuria sentimentală a unirii, să aștepte generația viitoare, pentru-că cei de astăzi, sunt „*persoane sacro-sancte, în ei nu trebuie să căutăm și să stimăm pregătirea și talentul*”...

Nu mai reproduc simpaticele acorduri din rapsodia destul de curentă la București. Din ele se vede în deajuns că autorul magnanim e dispus să investească cu-o imunitate specială, obișnuită până astăzi numai pentru minori și infirmii, pe dnii Vaida-Maniu și tovarășii lor. Rezonul superior, în puterea căruia se lasă răpit de această lărgime de spirit este ideia, că turbulenții noștri adversari sunt în fond oameni cu un perfect simț al proporțiilor și că „trebuie să fim convinși, că dacă li s'ar pune sarcini prea grele pe spinare și li s'ar cere să dea ceia-ce nu pot da și n'au învățat, ei singuri s'ar lepăda de sarcină, dar s'ar păstra decorul”...

Entusiastul apologet al partidului național e într-o profundă eroare de analiză care-i sdruncină din temelii toată construcția logică: apetitul acestor domni e mult mai mare. Dacă n'am avea la activul

lor decât învățămintele guvernului Vaida și ne-ar fi de ajuns, ca să descifrăm până unde li se împing poftele intempestive pe care țara le-ar plăti așa scump! Noi cei de-aici, cunoscători mai în detaliu ai situației, îndrăznim să spunem că deodată cu libertatea se deslănțuiesc revărsări de dorinți nesăbuite, a căror stăvilire e un act prudent de economie națională...

La o parte deci cu indulgența și cu sacrosanctul Tabu, acest paravan ipocrit al neputinții și banalității. Lăsați, paralel cu libera circulare a energiilor, să se claseze valorile în mod normal și nu-i faceți Ardealului răul serviciu de-a-l crede politicește minor, fiindcă o seamă din mandarinii lui au căzut la examen. Acest colț de țară, cu energiile lui își cere pe drept un rol politic activ și dincolo de greșelile nepricepuților poate veni cu-o contribuție palpabilă în echilibrul actual de forțe al României unite...

* * *

Deasupra tuturor legendelor și teoriilor se ridică biruitor adevărul că neamul nostru desfăcându-se cu pași siguri dintr'o amorțire de veacuri în prima perioadă a libertății se găsește în plină lichidare a trecutului și trimite pe câmpul de luptă puteri proaspete care-l înarmează pentru ziua de mâine.

La această întâlnire Ardealul e prezent, nu cu decorul de carton al unor răsuflete celebrități provinciale, ci cu valorile lui reale care ies tot mai mult la iveală și-și cer cuvântul lor.

OCTAVIAN GOGA

Ameaz

Stă tăcuta ulicioară
Adumbrită de salcâm,
Iar în colo se coboară
Ca pe celălalt tărâm...
Par'că simți fiori de teamă
Să te uiți... să nu te pierzi...
— Veseli par'că te tot chiamă
De departe munții verzi...

De din vale văd că vine
O copilă dinspre râu,
Două doniți pline-pline
Parc'o frânge dela brâu
Și se perde ca o boare
În căldura de amez...
O pisică stă la soare
Tolănită pe-un pârleaz...

În căldura învăpăiată
Bolovanii par'că ard...
Și mai văd o albă pată:
Un copil sărind un gard...
Raze prind să scânteieze
Coborând pe-aprinse punți,
Vin să binecuvinteze
Pacea satului din munți...

Pe tăcuta ulicioară
Iată, crește 'n fața mea
O nălucă neagră-cioară...
Și-i călare... și pe șea
Are-o pată albă... mare
Cum răsare din adânc...
He!.. E popa... Și-i călare,
Și-are-o găscă pe oblânc!..

ZAHARIA BĂRSAN

Școlile medii

Un prieten din vechiul Regat mă întâmpină într'o zi cu întrebarea: — Citesc că aveți o sumedenie de școli medii, și nu mă pot dumiri asupra rostului acestui tip de școală. Prietenul meu avea toată dreptatea. A trebuit să întâmpinăm această nedumerire față de rostul școlilor medii și când cercam să le încadrăm în sistemul școlar al României întregite și citiam chiar de pe fața organelor competente școlare o bănuială de regionalism pronunțat, când era vorba să le dăm acestor școli locul ce și-l reclamă în învățământ.

Mai mare mi-a fost surprinderea însă, când la congresul profesorilor secundari care s'a ținut în vara anului 1922 în Cluj, au venit chiar profesorii școlilor civile și au cerut prin delegați, ca acest tip de școală să fie suprimat, iar în locul lor să se introducă sistemul școlii secundare inferioare — precum este în vechiul Regat.

Va să zică un tip de școală, pe care toată lumea îl condamnă, ca necorăspunzător, și incapabil în sistemul școlar român. Un fel de specialitate ardelenescă, recte ungaro-austriacă, care astăzi trebuie să dispară. Căci, — spun cei mulți, — dacă e vorba de învățământul suprapus învățământului primar, acela sau e școala secundară, care dă cultura generală și pregătește tineretul pentru învățământul superior, sau sunt școlile de specialitate, cari pregătesc viitori ofițeri, preoți, învățători, comercianți, industriași și alții. Dacă școala civilă e o școală de cultură generală, de ce nu ar putea să-și șteargă denumirea depe frontispiciu, și să treacă în seria școlilor secundare, cari fac acelaș lucru?

Dacă e școală profesională e nevoie să fie organizată ca atare, ca să poată corespunde menirii...

Cei ce rezonează astfel au toată dreptatea. Un lucru uită însă. Gruparea și clasificarea tipurilor de școli, cari există astăzi într'un stat nu sunt rezultatele unor discuții academice, ci au răsărit pe urma unor necesități publice, cari cereau ca anumite curente să fie canalizate prin școală. Ce ar putea reprezenta școale într'un stat, dacă nu ar fi pusă de cu vreme în serviciul aspirațiunilor naționale, sociale și economice ale țării, ca astfel să se garanteze o dezvoltare normală și un progres dorit de societate?

Dacă în Transilvania există școli civile, înseamnă că organismul societății de aici a reclamat înființarea acestor școli.

Că în vechiul Regat aceste școli n'au putut exista, iar înființarea lor nu a fost sprijinită de societate, e semn că acolo societatea a avut la baza desvoltării sale sau alte orientări, cari n'au ținut să pună în serviciul străduințelor lor o școală specială ca mijloc de educațiune inaugurată de ea, sau că este într'un astfel de progres, care cere mai mult decât aceea ce poate să ofere o școală civilă.

Intr'adevăr este lucru ciudat. În vreme ce în vechiul Regat se experimenta un fel de tip de „școală civilă“, dincoace statul, confesiunile, comunele, se întreceau aducând fiecare jertfe materiale uriașe, ca să ridice în fiecare orășel, măcar câte o școală civilă.

Din lupta aceasta ne-am luat și noi Românii de dincoace partea noastră, și școala civilă a Asociațiunei din Sibiu era o podoabă a noastră, iar pe urmă au răsărit școli civile de fete în toate centrele noastre culturale, ca în Blaș, Beiuș, Arad, toate fiind arhipopulate.

Cum se explică acest fenomen și unde este a se căuta greșala? La noi cei de dincoace, cari le-am introdus, le-am găsit rostul și am fost convinși că servesc o cauză, sau dincolo în vechiul Regat, unde nu li s'a simțit nici când necesitatea?

Să cercetăm puțin organizația și rostul acestor școli, pentru adăpostirea cărora s'au ridicat dincoace adevărate palate școlare și au fost decenii dearândul fala sistemului școlar a regimului apus.

Școlile civile sunt școlile burgheziei înstărite și dornice de a-și imprima pecetea mentalității sale pe evoluția societății.

Nu mă voi referi la istorie, ca să dovedesc, că întreaga întocmire socială de astăzi a isvorât din această doctrină burgheză, care îndată ce a ajuns la bunăstare și înflorire a știut să-și inspire spiritul ei practic asupra întregii societăți. Mă refer numai la mentalitatea burgheziei de astăzi, care în fond nu desminte pe cea veche. Burghezii așteaptă dela școală, ca băeții să primească o instrucție și educație potrivită, ca să-și poată ține locul ca oameni culți în societate.

Ei, pe această cultură generală își pot clădi specializarea lor la industrie, comerț sau alte cariere practice, cari le au în perspectivă.

Specializarea se face pe duble căi. Sau continuă cu studiile în vre-o școală superioară de comerț și industrie sau trece după absolvirea claselor civile în atelierul sau prăvălia tatălui său.

În orice caz noțiunile de cultură generală, pe care îi le dă școala civilă servesc ca băiatul de meseriaș sau comerciant să-și mențină poziția în societate, având cunoștințele necesare asupra mișcărilor culturale și sociale, de cari se preocupă omenirea.

Iată deci rostul școlilor civile.

E o școală specială, menită să dea generațiilor tinere noțiunile de cultură generală, lipsite de clasicismul inoportun pentru un om de carieră practică.

Dar burghezia mai urmărea un scop prin aceste școli. Să nu dea băieților aripi, ca să prefere mai mult cariera de funcționar, de angajat cu plată fixă, decât atelierul sau prăvălia.

Ținea că averea și bunăstarea pe care o lasă de moștenire urmașilor să revină intactă, iar fiul să continue munca din atelier sau prăvălie, adăogând la ceea ce a primit, alte averi, alte bogății. Așa au rămas orașele în posesiunea unor generații de oameni, cari au știut să-și țină situațiile și să-și transmită bogățiile dela tată la fiu, fără teamă de vre-o concurență din afară.

Cât ne privește pe noi Români de aici școlile civile de băieți au avut prea puțină însemnătate pentru noi. Pentru copii noștri aceste școli au fost adese refugiul celor mai puțin talentați, ca după patru ani de școală civilă să treacă la o școală normală, de unde să iasă învățător cu salar fix și situație funcționarească bine stabilită.

Cu atât mai multă însemnătate au avut însă aceste școli pentru fete. În punctul acesta am fost și noi burghezi, ca și orașenii. Preoții, învățătorii, fruntașii noștri își trimiteau fetițele la școli civile, de unde după patru ani treceau sau la o școală normală sau în școala de gospodărie a mamei sau bunicii, unde învățau întreg meșteșugul de a fi bune gospodine, harnice, cruțătoare și modeste iar după terminarea cursului „școalei de menaj“ și al cursului de „croitorie casnică“, această educație dublă era terminată și aștepta ca vieța să completeze, ceea ce experiența încă nu ridicase la suprafață.

Școala civilă era pentru fetele noastre școală de cultură generală, de educație socială. Cariera juca în acest soi de educație un rol cu totul neînsemnat. Ceea ce ar fi venit pe urma carierei, o suplinea preoteasa, dascălița, notareșita din munca ei, sau, aplicată cu pricepere la lucrarea grădinei, în mersul gospodăriei ajută ca în casele noastre modeste să fie de toate din belșug. Salarul redus completat cu venitele multiple ale moșioarei părintești făcea ca preotul să-și poată crește cu ușurință copiii la școală, rămânând totdeauna moștenirea dela părinți un razim sigur la bătrânețe și un sprijin neîndoios pentru familie în caz de nefericire.

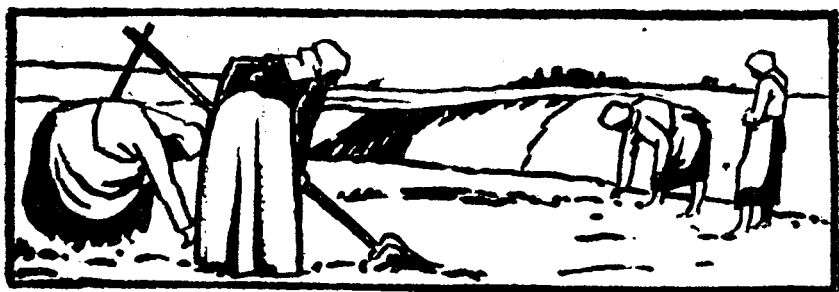
Astăzi s'a schimbat lumea. Toți privesc la cariere, la visteria statului. Fetele gospodine de ieri sunt azi funcționare sau dactilografe, iar averile părintești se vând și se spulberă în schimbul unei garnituri mai moderne de salon.

Școlile varsă legiuni de funcționari. Bărbatul la oficiu, femeia la școală, casa condusă de bucătărese necontrolabile, copii crescuți de servitorime, iată tabloul viitorului. Legiunea liceelor de fete, cari s'au deschis cu rost, fără rost în toate colțurile țării, ne pun în față mai triste perspective de proletariat intelectual feminin.

În fața curentului școlar de astăzi ce mai caută școala civilă, menită să îndrume generațiile pe cariere practice, să încurajeze inițiative private și să creeze o clasă de mijloc cultă și capabilă a cuceri și menține pozițiile pe cari i-le ofere situația? E un anacronism în calea noastră spre propășire. Deci să-le dărâăm...

Dacă o asemenea propășire ne-ar putea mulțumi.

OCTAVIAN PRIE

Surdul

— Eu, — zice vecinul meu Iftimie, — de multșor acū nu prea aud bine cu urechea stângă, — și de câtă-va vreme bag de seamă că a început să se ia după pilda proastă a suratei sale și cea dreaptă; tot mai puțin pricep din convorbirile prietenilor, la cari iau parte, — și lucru ciudat, dobândesc cu vremea o părere tot mai bună despre spiritul și inteligența lor. De sigur, când n'o să-i mai aud de loc, o să-mi apară ca niște adevărate genii.

Nu eu, ci ei au fost aceia cari au observat cei dintâi, slăbirea aceasta a unuia din cele cinci simțuri cu cari mă găsesc, ca orice muritor, în contact cu lumea din afară. Eu, cine știe când aș fi ajuns să bag de seamă lucrul, dacă într'una din zile n'aș fi auzit pe un prieten d'ăștia recomandându-mă la un protector comun al nostru: — „Il est sourd comme un pot“, — pe franțuzește, ca să-l pricep și mai puțin; adică: „e surd ca o oală“ — (se vede că la francezi din câte lucruri au urechi pe lumea asta, oala e cea mai surdă; ungurii, probabil, vor fi zicând: „e surd ca o pereche de cizme“, — englezii: „e surd ca un ac de cusut“ (urechile acului!) — ș'asa mai departe. Dar o să mă întrebi: — Cum ai zis? ai auzit aceasta?... — Da, am auzit, fiindcă prietenul, din nebăgare de seamă, uitase că vorbea din partea urechei mele cele sănătoase.

Eu m'am făcut că nu aud, — și de atunci am cunoscut să prețuiesc acest mare avantaj al reputației de a fi surd, că poți ori-când să-ți iei aerul de a nu fi auzit ori și ce îți convine mai bine să ignorezi. Dar de atunci am și luat cunoștiință sigură și definitivă despre cusurul ce pusese stăpânire pe unul din simțurile mele.

Mi-a și folosit, de multe ori nu e vorba, de atunci, această cunoștiință. Mai ales seara, când după culcare nevasta, ca de obicei, face resumatul experiențelor de peste zi, ca să mă poată scoate vinovat de toate cele ce nu i-au eșit după așteptare sau după socoteală. Înainte vreme, mai răspundeam și eu câte una-alta, și se mai înveni-

nau lucrurile. Acuma, mă culc pe urechea cea bună, și — pace. Aud numai un fel de sporvoială și mă cuprinde o mare mulțumire când mă gândesc că n'am să fiu ispitit să răspund nimica.

Totuși un lucru mă pune pe gânduri și acesta este că surzenia este unul dintre acele puține cusururi omenești, de care lumea râde. Cred că aceasta e și explicația faptului, de mult timp observat, că orbii, de pildă, păstrează mai mult din vociunea dispoziției lor sufletești decât surzii, cari de obicei sunt veșnic ursuzi și mohorâți.

Un orb, dacă băjbâind, se împedică, e obiectul compătimirii tuturor, chiar dacă nu-și face nici un rău, — pe când un surd, care a stat mai mult timp într'un crec de cunoscători și a ascultat (vorba vine) câteva istorii de tot felul, s'apucă și el să povestească, drept ceva nou, — „stai să vă spun și eu una“ ! tocmai ultimă anecdotă de care d'abia s'a isprăvit a se râde, — ce figură face?... E un moment comic, fără nici o îndoială.

De un orb, de un șchiop, nu se face haz, pe când surdul este subiect și izvor de literatură umoristică. Efectele caraghioase cari se pot trage din răspunsurile alandala pe cari le dau, sau le-ar putea da, surzii cu multele *qui-pro-quo-uri* rezultate din asemănări aproximative de sunete, de câți vodeviliști n'au fost exploatare? Alexandrii al nostru n'a lăsat nici el nefolosită această resursă de comedie ușoară.

Literatura populară nu este mai simpatică, mai miloasă, față de meteahna aceasta. Pentru alte defecte trupești mai are și mizericordie — pentru surzenie nu are de cât batjocură.

— Bună ziua, babă,

— Castraveți dragă, —

Și alte persiflări de acestea se întâlnesc foarte des în producțiile satirice populare.

Povestea vorbii : Un surd, păzind caprele, a adormit la umbră : când s'a trezit, caprele nicăiri. Pleacă să le caute. Dă peste un plugar, împletind la un gard, și-l întreabă. Țsta, tot surd, nu pricepe, ci răspunde : — „la mai am până colea“, — și arată în direcția gardului. Cel cu caprele pleacă în cătrău îi arătase și se întâmplă de le găsește. Se întoarce și acuma drept mulțumire, vrea să facă dar plugarului un țap șut, adică cu cornul frânt. Plugarul crede că-l învinovățește pe el : — „Nu l-am frânt eu, — nici nu l-am văzut în ochi“... — „Ba să-l primești pe ăsta, că n'o să-ți dau altul cu coarnele sănătoase“... Trece o fată p'acolo. Cei doi o chiamă să le fie judecător. Fiecare vorbind și arătând spre dânsul, fata le răspunde : — „Eu vă ău pe oricare, mi-e tot una“... Fata adică s'a întâmplat tot surdă, și credea că fiecare din ei o cere de nevastă. — Iată și un popă călare. Il opresc și pe acesta să-i descurce. Popa descalcă și răspunde : — „Dacă-i al vostru calul, luați-l, eu îl găsii pascănd p'aici și crezui să mă ducă mai degrabă până colea în sat“... Merg cu toți la zapciu...

Ai ghicit că și zapciul era surd. Ce judecată o mai fi făcut, s'o lăsăm, că prea s'a nimerit orgie de surzenie.

Chiar în locuțiunea : „E mândru de-o ureche“ sau : „e fudul de-o

ureche“, poporul e tot ironic. Cei mândri, cei fuduli, se fac uneori că nu aud ce li se spune... Aci însă este și o observație care face cinste pătrunderii psihologice populare.

O să recunoști că, în cele din urmă, glumele cari se fac pe socoteala surzilor sunt cam uniforme, — pe lângă că nu cer prea multă cheltuială de imaginație. Una pe care am cetit-o de nenumărate ori, atribuită tuturor personajilor istorice din cele trei evuri și cinci continente, e și aceasta că, la întâlnirea pentru întâia oară a două persoane, se spune fiecăreia din ele despre cealaltă că e surdă; atunci conversația se ține pe un ton ridicat, care face hazul și delicia celor inițiați. Gluma s'a făcut pentru distracția lui Ludovic XIII, al XIV, al XV-lea... a lui Napoleon, a țarului Nicolae, Alexandru, Petru, — a lui Alexandru cel mare și Por împărat, — etc. etc. O vei găsi, bineînțele, utilizată și în numeroase farse, originale, traduse și localizate.

În fond, desigur că este ceva trist, în despărțirea aceasta a omului de lumea încunjurătoare. Incepând să n'o mai percepi bine prin sunete, începi să mori. Nu e vorbă, nu pierzi cine știe ce, ne-mai auzind toate câte se rostesc prin graiul omenesc, — dar un cântec de pasăre, o șoapta de frunză, un murmur de părau... E jalnic totuși când te gândești că poate să vină o clipă când se va face tăcere deplină, tăcere adâncă, împrejurul tău...

— Ei! încheiă vecinul meu Iftimie, și răsese; — tot în plac mai bine glumele despre surzi, decât compătimirea pentru pătimirea lor; — eu cel puțin am să fac excepție și am să fiu un surd vesel până la sfârșit.

ION GORUN

Șampionii democrației

Acum douăzeci-treizeci de ani, o seamă de tineri porniți de către familiile lor pentru studii la Paris, s'au întors de acolo aducând, pe lângă diploma dela Sorbona, pe lângă dulci suveniruri din Montmartre, pe lângă elegante cravate de pe *rue dela Paix*, — și un maldăr de broșuri și teorii socialiste. Era epoca de aur a marxismului. Doctrina materialismului istoric, învățată pe toate fețele și împreună cu teoria greoaie a capitalului, transcrisă sumar pe steagurile roșii, făceau furori. Muncitorimea țărilor industriale credea într'o eră nouă a destinelor ei. O solidaritate plină de speranțe unea o armată formidabilă de forțe reale, în jurul unui eșafodaj de ipoteze economice, destinat din năno-cire să se prăbușească sub nemiloasa desmințire a faptelor.

Atunci însă, unii din feciorii „oligarhiei“ socoteau că se pot face apostolii social-democrației românești, plămădind-o după chipul și asemănarea modelelor apusene. România era pe vremea aceea, în granițele ei nefirești cari o strângeau, o țară, cum se zicea: eminentamente agricolă. Imensa majoritate a pământului se găsea în mâna marilor proprietari și țăranimea noastră alcătuia o nesfârșită armată de proletari rurali lipsiți până și de dreptul de vot. (Colegiul al treilea trimitea în Cameră un număr ridicol de deputați, față de aleși burgheziei orășenești). Ar fi fost normal deci, ca orice curent politic de revendicări populare să fi pornit din durerile acestor stări de lucruri, cari covârșeau pe toate celelalte. În loc de a lua asupra lor sarcina firească de a canaliza un asemenea curent coborând în lumea mizeră a satelor, entusiaștii băieți de bani gata, propagandiști artificiali ai doctrinei lui Karl Marx, au îmbrăcat însă peste hainele lor elegante o bluză albastră de lucrător, și s'au pus să organizeze un proletariat industrial care aproape nu exista, împotriva unui capitalism care abia se înfiripa. Sfârșitul era de prevăzut. O situație falșă nu reușește nici odată se înșele multă vreme prin aspectul ei mincinos. Conducătorii cunoscutei mișcări socialiste dela clubul „Sotir“ au desbrăcat într'o zi bluză albastră și ...au nimerit în clubul liberal, alături de d. Mihail Ferehide, gădele lor de

ieri. Puținii muncitori cari credeau în sinceritatea discursurilor pretențioase și foarte puțin înțelese, s'au uitat mirați unul la altul, și și-au dat seama că totul nu fusese decât o ridicolă înscenare...

Istoria se pare că are obiceiul să se repete. Aproape nimic din ceace ne ofere, nu e cu totul inedit. Decorul împrejurărilor s'a schimbat, dar fenomenul se mai petrece odată. Iată-ne din nou asaltați de către o mulțime de șampioni ai democrației, cari se ridică împotriva burgheziei, țin discursuri incendiare, publică articole apocaliptice, se așează nepoftiți în fruntea funcționarilor greviști, și agită pe unde pot teribila armă a luptei de clasă.

Noi nu ne-am înspăimântat nici un moment în fața acestei gălăgioase sarabande de revoluționari. Ni se pare totuși interesant să cercetăm dacă într'adevăr acești domni extrem de surescitați, se pot numi conducătorii firești ai unei stăruitoare învolburări de patimi populare.

* * *

De obicei, legitimitatea curentelor politice apare determinată de însăși necesitatea pe care o simte societatea scoțându-le la suprafață. Restul nu este decât vorbărie factice și speculă interesată.

Iată de pildă, mișcarea socialistă. Muncitorii cari o susțin și o propagă sunt bine înțeleși, agenții legitimi și reprezentanții ei siguri. Interesul proletariatului industrial se cristalizează în lozințe limpezi, în cadrul cărora se canalizează și lupta pe care o poartă lumea muncitoare. Acelaș lucru, cu partidele burgheze. Printr'o solidaritate bine înche-gată, membrii acestei păтури sociale se constituesc în apărători conști-enți ai doctrinei în care li-se rezumă rostul de a exista.

Ceeace nu se poate pricepe însă, este ca un om, făcând parte dintr'o anumită clasă, legat de soarta acesteia prin toată activitatea lui de fiecare zi, să se constituie în apărător și propagandistul învier-șunat al unei alte categorii sociale, pe care de fapt o exploatează, și a cărei triumf ar însemna prăbușirea întregii sale situații prezente.

Astfel se petrec lucrurile cu așa numita mișcare țărănistă dela noi. Am înțelege, ca oameni ieșiți din rândurile țăranilor sau contopiți cu nevoile populației dela sate în mijlocul căreia trăiesc, să se facă ecoul nevoilor acesteia, propagând soluții pentru rezolvarea lor și codi-ficându-le într'un program politic. Acești exponenți ai frământărilor țărănimei, ar putea deveni într'adevăr conducătorii ei recunoscuți.

Ce se întâmplă însă? O mișcare perfect legitimă este exploatată de giranți cari n'au n'ic de-aface cu viața rurală și cari nu pot com-pătimi sincer cu necazurile plugarilor. Figuri prin excelență „burgheze“, reprezentanți sau întreținuți ai capitalismului (de cele mai multe ori ai capitalismului străin), mari acționari, slujbași gras retribuți ai unor întreprinderi care se găsesc în flagrantă contradicere cu interesele materiale ale micilor agricultori, ei se prezintă pretutindeni ca niște man-datari ai acestora. Firește că ei n'au văzut satul, nu-l cunosc, și nu pot face nimic pentru el. Aci începe minciuna. Mișcarea pornită astfel își pierde platforma morală și obiectivul politic nu mai poate fi găsit nicăeri.

Totul e însă explicabil. Pe falșii tribuni nu-i mișcă nici un mobil de sinceritate în toată acțiunea lor și, transacționiști incurabili, ei sunt gata în orice moment să facă tot felul de concesii în contul revendicărilor pe cari le afișează. Cine ar putea crede, de pildă, că între băncile ai căror afiliați sunt prin toate consiliile de administrație care-i îngrășe cu tantieme, și programul trebuințelor rurale pe cari își întemeiază ambiția politică, dâșii având să aleagă într'o zi, s'ar hotărî să le sacrifice pe cele dintâi și golindu-și buzunarele, s'ar avânta impetuos pe baricade pentru mântuirea unui ideal de desrobire a maselor?

Mișcarea se compromite chiar și atunci când bune intenții călăuzesc pe falșii reprezentanți, cari, din nepricepere sunt gata să devie la un moment dat sateliții unor interese diametral opuse. Nu vi se pare că în actualul partid țărănesc, promiscuitatea cu scopurile agitatorilor uvrieri compromite de-adreptul scopurile pe cari le vede înaintea ei țărănimea? Aceasta din urmă n'are nici în clin nici în mână, după cum s'a văzut aiurea, cu aspirațiile proletariatului internațional. Sau, se găsește cineva care poate admite că o frământare politică de caracter sionist, în orice caz național-semit, poate fi adusă în vre-o legătură de tovărășie sentimentală cu orice lature a vieții dela țară? Cu toate acestea, lucrul este știut, doctorul Lupu desvoltă o acțiune paralelă cu doctorul Ștern, și se face, cu orice ocazie, apărătorul zelos al populației evreești din România și America...

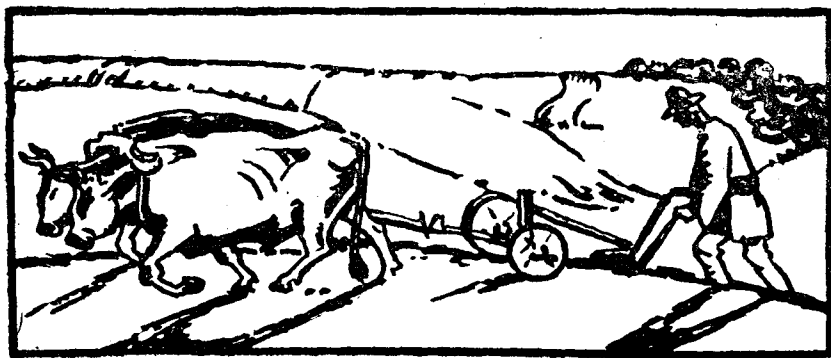
* * *

Toate aceste falșuri sunt fatale, atunci când în mișcarea unei clase rătăcesc elemente pripășite de aiurea totdeauna gata să trădeze pentru un blid de linte, interesele pe cari, nechemăți, sar să le apere cu exagerarea proprie prefăcătoriei. Între ghișeurile băncii *Marmorosch* și comitetele „*Uniunii evreilor pământeni*“ țărănismul care face atâta gălăgie pe străzile Capitalei, nu poate fi reprezentativ. Culegându-și sugestiunile doctrinare din circulările sovietelor dela Moscova iar puterea de rezistență din punga bogătașilor străini, intențiile desigur bune ale dlui Ion Mihalache sunt deposedate de orice libertate de mișcare, — și ele nu pot realiza nimic pe seama mult trâmbițaței democrației rurale.

Acest adevăr a început să pătrundă tot mai mult în spiritul public și nu e departe ziua în care partidul țărănist de astăzi nu va mai avea aderenți decât pe strada Lipsani din București.

Va fi încă o anomalie a ciudatelor fenomene colective pe cari mai avem să le înregistrăm acum după război, până la limpezirea definitivă a curentelor politice de la noi.

ALEXANDRU A. HODOȘ

Scrisoare din Budapesta

Duelul politic Bethlen—Gömbös. — „Treuga-Dei“. — Democrația agrară. — Nagyatádi Szabó István.

Budapesta, Mai 1923. În scrisoarea precedentă am atras atenția cetitorilor „Țării Noastre“ asupra crizei care amenință cu descompunerea partidul guvernamental de sub șefia contelui Bethlen. La 11 Aprilie s'au întrunit majoritățile parlamentare, pentru a decide asupra sorții politice actuale. Această memorabilă conferință a fost precedată de o campanie înverșunată în presă și întruniri publice de către reprezentanții a două concepții de viață și de orânduire de stat, diametral opuse, grupul lui Goembös-Wolff și acela al lui Bethlen. Dacă nu ar fi intervenit motive de politică externă: contractarea unui împrumut în străinătate, și dificultăți interne de neînvins: nemulțumirea păturei nevoiașe, — s'ar fi ajuns la o ruptură definitivă, întrucât politica actuală a Ungariei ar fi ajuns condusă de îndrumări noi, după cum ar fi învins apărătorii de rasă, ca Gömbös sau moderații lui Bethlen.

Deci, și de data aceasta s'a încheiat un compromis, vremelnice și subred, între cele două părți beligerante. S'a declarat o „Treuga-Dei“, prin formula lui Bethlen: „*cine întrebuițează o chestie politică atacând pe un alt membru al partidului, înainte de a o supune unui comitet, se face vinovat de călcarea disciplinei de partid*“.

Presa lui Bethlen, precum și aceea inspirată de contele Zichy Iános și de Heinrich Ferencz, depozitarul liberalismului tiszaișt, încurajase fracțiunea liberală-mercantilă să provoace deciziunea definitivă, argumentând că prin elementele ce vor înlocui pe aderenții lui Gömbös, se va ajunge la o omogenitate a principiilor de guvernare. Cercurile radicale și cele bancare, asemenea pretindeau să se precizeze construcția partidului guvernamental, fiind de convingerea că, dacă ar

ajunge la putere extrema dreaptă singură, ea s'ar prăbuși foarte repede din cauza incapacității și lipsei totale de simpatie din partea statelor europene.

* * *

Rolul hotărâtor, care a decis soarta acestui vânjos războiului l'a jucat ministrul agriculturii: Nagyatádi Szabó István.

Iată istoricul acestui rol. Deputații-publiciști Zsilinszky Endre și Klain Ferencz, ambii devotați aderenți ai lui Gömbös, în ziarele „*A Nép*” și „*Szózat*” au părăsit lozincele sonore de apărare a rasei. În schimb, ei acum apar cu scopuri programatice bine definite, cerând ca statul să exploateze imediat moșiile pe care le-a obținut ca răscumpărare de avere (vagyonsváltóság) și să-și creeze importante beneficii prin impuneri drastice asupra câștigurilor de război. Ei cer însă, să se cruțe moșiile strămoșești cari au revenit foștilor proprietari și să se execute împrumuturi pe moșiile câștigate în ultimii 50 de ani. Dacă toate acestea nu vor fi suficiente, să satisfacă pe solicitanții de pământ, prin exproprierea latifundiile de peste 10.000 de jugăre. Gömbös, fiind acuzat că vrea să distrugă pătura aristocrației, se apără în ziarul „*Szózat*” spunând că el cruță clasa marilor proprietari cari lucrează pentru interesele rasei maghiare, dar este un adversar implacabil al magnaților, cari nu au nici o comunitate de interese cu țărănimea, considerând-o numai ca unealtă de exploatat, și nu vreau să contribuie cu nimic la refacerea Ungariei creștine. Astfel s'a creat un nou postulat politic: *democrația agrară*.

Omul de stat, care ar avea chemarea istorică pentru realizarea acestei democrații agrare, conform presei din dreapta este Nagyatádi Szabó István. Deoarece păturile agrare sunt astăzi foarte nemulțumite de felul cum se fac împrumuturile, acest politician neofit, printr'un instinct rafinat de țaran, ca să nu-și piardă necontestabila influință ce are asupra micilor gospodari, s'a decis să lupte pentru realizarea democrației agrare. Astfel se explică faptul, că în cearta Bethlen-Gömbös a luat atitudine favorabilă celui din urmă.

Nagyatádi-Szabó amuțise dela alegeri încoace. Tăcerea aceasta misterioasă se atribuia panamalelor patronate de el și cunoscute sub denumirea „*afacerile-Eskült*”. În partidul guvernamental partizanii lui Nagyatádi abia 20—30 formau un grup disparent față elementele introduse de Bethlen din vechiul partid tiszaișt, și se părea că întreg imperiul micilor agrarieni este distrus, iar Nagyatádi stătea în scaunul ministerial, ca sultanul Suliman: a fost mort, dar moartea i-a fost tănuțită cetelor, arătându-l și mai departe ca șef în viață.

* * *

Crescând cearta între fracțiunile extreme din partid, importanța lui Nagyatádi a sporit însă vertiginos. El exploatează criza cu acelaș calcul ca și Ioan Szapolyai, care peste cadavrul rivalului său a ajuns stăpânul situației.

Nagyatádi a părăsit pe rând pe aliații lui, de îndată ce știa cu siguranță că poziția lor este pierdută, îmbrățișând altă cauză a cărei izbândă

o presimțea. Astfel a făcut front împotriva regelui Carol al IV-lea, după ce i-a jurat fidelitate în numele țărânilor, și a ajuns factor decisiv al revoluției lui Károlyi Mihály. A trecut apoi la curentul șovinist creștin, decidând soarta tuturor guvernelor dela Huszár Károly până la Bethlen, fiind stăpân pe masele agrariene, mai bine organizate față de reprezentanții învrăjbiți și neputincioși ai burghezimei. Iar acum prin atitudinea sa recentă pare a răpune și pe Bethlen. În raport cu consolidarea șanselor blocului liberal-radical, el va căuta să se alieze vechilor săi tovarăși de idei, de unde a pornit în 1918.

Se impune întrebarea, cum reușește acest politician fără o experiență îndelungată, fără practica tradițională a trebilor publice, să lupte cu succes față de iscusința și rafinăriile vechilor oameni politici? Instincte seculare, încercări îndelungate ale clasei sale i-au dezvoltat proprietățile subconștiente cari înlocuiesc la el erudiția și prietenia politică seculară a „domnilor“, pe care aceștia încearcă să o valorifice față de el. Dânsul exploatează orice curent și sistem pentru scopurile sale necunoscute și neexplicabile.

Cari sunt aceste scopuri, ce licăresc cu neîncredere în ochii mici ai iobagului din Somogy? E sigur că nu are calitățile vijelioase ale fantastului Dózsa György, care a tins spre o democrație radicală a micilor nobili. Dar nu este de asemănat nici cu robustul și sălbaticul său tovarăș bulgar, Stambuliiski.

Nagyatádi este mândru de obârșia lui din pătura de jos. În biografia pe care a dictat-o pentru almanahul Adunării naționale, spune că a fost tăetor de lemne, servitor, muncitor agrar, mic gospodar, dar se supără foc pentru denumirea de „paraszt“: țaran. Nu are concepția istorică și contemplațiunea largă de clasă ca țărânilor din celelalte părți ale Ungariei, ci simte numai deosebirea umiltoare dintre muncitorul agrar și gospodarul cu pământ din regiunea de dincolo de Dunăre. Reprezintă astfel țărânilor maghiară lipsită de tradiții de guvernământ, fără simțul principiilor de integritate, cu vederile înguste și exigențele reduse din cursul istoriei.

Pornind din aceste considerente, și orientările lui de politică externă diferă de acelea propovăduite de politicienii profesioniști de până acum. Nerenunțând la integritatea Ungariei vrea ca în actualele ei graniți, sub domnia unui rege național, eventual chiar sub un regim republican, viața de stat să ajungă consolidată, ca apoi să se poată orienta cu succes spre vre-unul dintre statele moștenitoare. Concepția lui este o apropiere programatică de statul jugoslav, care dispune de orândueli democratice agrare avansate și a rănit în mod mai suportabil Ungaria la Trianon.

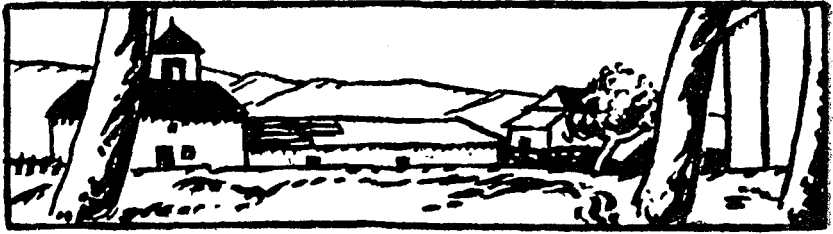
* * *

Cercurile conducătoare din Ungaria sunt îngrijorate de dezastrul economic care urmează în urma scumpetei de neînchipuit. Se formează fel de fel de comisii pentru combaterea scumpetei, enunțând principii economice-financiare *pro* sau *contra* politicii de deflațiune a ministrului Kállay. A produs senzație comunicatul consiliului de aprovizionare, care

a infierat politica de deflațiune, precizând consecințele nefaste economice astfel: deflațiunea a cauzat criza aprovizionării, a paralizat producțiunea, a împiedecat ca veniturile să atingă nivelul scumpetei, activitatea întreprinderilor este aproape nulă, iar numărul lucrătorilor fără muncă crește înspăimântător. Nu numai uniunile funcționarilor particulari ci și organizațiile naționale ale funcționarilor publici (K. A. N. Sz.) pretind în acordarea salariilor index-numărul (proporția din timp de pace), ceea ce muncitorimea cere de mult în Parlament. Prin urmare, Ungaria merge cu pași repezi spre falimentul economic de care pătimește Austria. Deși Ungaria este un stat agricol, totuși nu s'a putut ajunge la o echilibrare bugetară prin valorificarea rațională a produselor agricole. Cauza este că s'a proclamat de dragul micilor agrarieni libertatea comerțului cerealelor, astfel s'a făcut ca un quintal de grâu să coste 30,000 cor., când la bursa din New-York costă 521 de cenți, cari corespund la 26,000 cor. ungare, deci grâul unguresc a depășit cu câteva mii paritatea mondială. Chilogramul de făină americană costă în Praga 270 coroane, iar făina ungară 300 coroane. În legătură cu urcarea prețului grâului, se anunță o nouă undă de scumpete și noi agitații pentru urcările salariilor... La 1 Mai s'au sporit din nou taxele de căi ferate, tramvai și ale produselor monopolului de stat, totodată a intrat în vigoare noua lege a chiriilor, care angajează la urcare de chirie aproape toate categoriile populației, producând o agitație profundă.

Data fiind această stare de împrejurări, pentru îndulcirea cel puțin în parte a situației nefaste economice pentru echilibrarea vremelnică a finanțelor de stat, contele Bethlen și ministrul Kállay au luat toiagul pribegiei să contracteze în străinătate un împrumut și să obțină moratoriul în ceea ce privește plata reparațiilor maghiare.

M. RUCĂREANU

„Un dezastru național“

— Emigrările străinilor —

În paginile acestei reviste s'a spus în dese rânduri, că o seamă de gazete din București nu sunt scrise de români și nu servesc interese românești. Nici noi n'am bănuțat cât adevăr se cuprinde în această constatare. „Adevărul“ și „Lupta“ ne servesc zilnic dovezi noi, dureros de surprinzătoare. Nu există prilej pe care sus-numitele ziare să-l scape, atunci când se pot arăta în toată goliciunea ciudatului și persistentului lor străinism.

O pildă, dintr'o mie. În Basarabia, — lucrul e prea cunoscut, — s'au refugiat de peste Nistru, de groaza regimului bolșevic, un număr enorm de străini, în majoritatea lor evrei, încurcând în chip firesc bunul mers al treburilor noastre interne, prin prezența lor nedorită de nimeni. Dintr'un firesc spirit de umanitate ne-am abținut să aruncăm înapoi peste graniță pe acești nenorociți cari ar fi fost imediat împușcați, de cum ar fi pus iar piciorul pe malul stâng al Nistrului. Aceasta nu însemnează, că oaspeții neașteptați ne fac o deosebită plăcere, sporind într'un chip îngrijitor populația neromânească din Basarabia.

Iată însă, că un început de soluționare a problemei pare a se ivi la orizont. Guvernul din Moscova, după cât se anunță, e pe punctul de a decide reprimirea tuturor refugiaților. Știrea aceasta, ne-o dă, firește, și „Lupta“. Dar ziarul dlui Albert Honigman strecoară cu o mâhnire sfâșietoare, pe care nu poate s'o rețină, și o mică minciună patriotică. Să reproducem în *extenso*:

— „Un fapt destul de semnificativ ni se comunică din Soroca. Anume este vorba de 15 elevi ai liceului din acea localitate cari au trecut Nistrul în Ucraina. Aceasta în urma comunicării sosite că guvernul sovietic a decis amnștierea tuturor refugiaților din Rusia.

La acest trist act trebuie să adăogăm un altul tot așa de caracteristic.

Unii membri din comitetele naționale moldovenești cari au lucrat în mod hotărât la alipirea Basarabiei de patria-mamă au început

să nutrească ideia de a trece hotarul Nistrului pentru a redeveni cetățeni ruși.“

Întâi, să ni se dea voie să nu pricepem, pentru ce „e trist“ faptul că refugiații din Ucraina se întorc la ei acasă. Nu vedem aici nici o tristețe. Sincer vorbind, scăpăm de o supra-populație antipatică, fapt care trebuie să ne bucure.

Se vede însă că ne împiedecăm și aci de rudele dlui Albert Honigman. Printre cei cincisprezece elevi ai liceului din Soroca, întorși în țara lor de origine, se vor fi găsim iar cumnați sau nepoți de-ai confrăților dela „*Lupta*“ (sunt poate adâncile emoții familiare ale dlui Leonard Paukerow) și atunci, firește, ne găsim în fața unui adevărat dezastru național.

Dezastru național o fi, — dar nu e al națiunei noastre. Și, pentru că dl Albert Honigman e atât de amărât că-i pleacă rudele din Ukriina pela vetrele lor, ne temem că și domniasa ar putea să sfârșească prin a profita de amnestia acordată de „tovarășul“ Trozki-Braunștein. (Care la rândul lui, nu ne-am mira să fie ceva văr cu dl Brănișteanu dela „*Adevărul*“) Mai ales dacă, odată cu iertarea dobândită, fiorosul comandant al gărzilor roșii a luat și bunul obicei al lui Kerenski de a acorda un mic stipendriu pentru anumiți „ziariști români.“

Cât privește născocirea cu „unii membrii din comitetele naționale moldovenești“, perfidia e destul de transparentă. Onorabilii negustori de pe strada Sărindar nu fac decât să mai scuipe odată în farfuria din care se ospătează în țara aceasta atât de primitoare. Basarabeni cari vor să treacă Nistrul pentru a deveni cetățeni ruși? Am vrea să-i vedem și noi. Am dori să ni se spună cine sunt..

Dar, chiar dacă ar fi adevărat, — ceea ce nu putem să credem după felul tenebros cum e redactată știrea „*Luptei*“, — pot se plece sănătoși, în raiul bieților antropofagi dela Kiew. N'am resimțit nicio părere de rău pentru pierderea unor elemente animate de o atât de puternică simțire moldovenească.

Dl Albert Honigman, se înțelege, i-ar ține cu amândouă mâinile de pulpana hainei. N'are decât s'o facă. Noi la rândul nostru, înregistrăm gestul, ducem puțin mâna la nas, și trecem mai departe.

Aceștia nu sunt ai *noștri*...

MOISE NICOARĂ

A doua Conferință dela Lausanne

Din ceasul în care, prin înfrângerea militară a Greciei, s'a deschis problema orientală, am avut prilejul să subliniem în paginile „Țării noastre” înțelesul, ca și primejdiile biruinței turcești. Era destul de ușor de prevăzut că valul dela Angora, răsturnând în calea sa neratificatul tratat dela Sèvres, va trece mai departe și se va revărsa fără ca nimeni să-l poată îngrădi. Guvernul din Angora învinsese într'o luptă ușoară o Grece dezarmată sufletește. Turcia însă, în cuprinsul căreia clocoteau atâtea porniri primitive scăldate într'o atavică xenofobie, avea să atribute un rost mult mai mare și mai simbolic primului fapt de arme al oștirii kemaliste. Hotarul între realitate și imaginațiunea romantică a unui popor oriental este atât de nelămurit, încât nu e lucru rar ca pe malurile Bosforului realitatea să nu fie departe de himeră, și ca himera politică să devie realitate.

A trecut de mult o jumătate de an. Lucrurile încep să se pricizeze, evenimentele să se orânduiască și să se claseze. Legendele mor și iluziile se spulberă. Trăim ceasul deșteptării, ca după o reverie lungă. Limba germană înseamnă plastic o asemenea stare de suflet, prin cuvântul „Rausch”. Vraja s'a răspândit: a rămas brutalitatea adevărului, în fața celei de a doua conferință dela Lausanne.

Franța, este aceea care de data aceasta, poartă povara unei greșeli pe calea spinoasă a ispășirii. Țara care și-a însușit ca o dogmă națională politica realităților, și care ca o supremă soluție a viitorului, a preconizat metoda aplicării integrale a tratatelor, este vinovată în fața istoriei, cel puțin de o inconsecvență. A lega o politică de existența unui anume act internațional, este a respecta întreg sistemul care l-a creat. După cum adversarii au fost solidari, tratatele cari li s-au impus erau legate între ele, cel puțin în înțelesul echilibrului prezentului, dacă nu și în înțelesul moral al amintirii trecutului. A face pe Rhin o politică de intransigență și de respectuoasă conservare a păcii dela Versailles și a lăsa în mod conștient să se scufunde în Orient edificiul ridicat la Sèvres, însemna a deschide larg poarta spre alte valori destructive.

Guvernul dela Paris însă a judecat altfel. O dorință explicabilă de altfel, de a ridica în calea influenței britanice, o lume musulmană franco-filă a îndrumat Franța pe drumul acesta. Mai era apoi și tradiția... În Bosforul unde în puterea unei realități mai pozitive, generalul Harrington înstăpâna autoritatea engleză, două bulevarde cari purtau numele a doi mari scriitori francezi, simbolizau legătura de suflet între Franța și între Turci. Simbol a două procedee, a două politici, cari se întâlneau pentru cucerirea primului loc la Strâmtoarelor în Orientul apropiat, soldații lui Harrington și opera literară a francezilor prieteni ai Turciei, însemnau din primul ceas, sclipirea a două arme de luptă.

Pentru cine cunoștea Turcia de ieri, cari, oricare ar fi firma dela Angora, trăiește și azi, și pentru oricine pătrunsesse cât de puțin

sufletul ascuns, neprimitor umil numai față de cel puternic, al Orientului, rezultatul unei asemenea lupte nu părea deloc îndoelnic.

Și astfel, ceiace era firesc, s'a săvârșit: Politica lordului Curzon, a biruit politica lui Claude Farerre și a lui Pierre Loti. Politica de forță a Angliei a salvat cu mult mai bine interesele britanice, decât metoda de concesțiuni și de abdicări adoptată de reprezentății Franței cari azi se văd amenințați de a pierde totul.

Sunt însă anumite întorsături ale soartei, cari fac ironii amare. Ceiace se întâmplă azi la Angora și la Lausanne, este o învățătură pentru toți. Franța nu numai că nu culege roadele generozității ei față de turci, ci vede chiar, ridicându-se împotriva sa toată ura șovinismului kemalist. Angora uită că a putut sfărâma tratatele numai cu ajutorul Franței; Angora uită că a scăpat strămtorile și Smyrna, numai pentru că Franța a oprit avântul Angliei; Angora uită că a putut purta în împletituri de minciuni și de tocmeli levantine Europa toată șase luni de zile, grație indulgenței guvernului dela Paris.

Astăzi Angora, îndreptând tot dorul ei de expansiune, comprimat de veacuri de puterile Apusului, împotriva Franței, pe care o crede datoare a ceda totul și totdeauna, pune în lumina faptei sale mentalitatea ei politică. Și astfel când ea uită aproape Mossulul englez pentru a amenința Syria franceză, dă o nouă dovadă a recunoștinței orientale.

Orientul se războină împotriva Occidentului!

* * *

Intre prima și cea de a doua conferință dela Lausanne, deși în aparență prea puțin lucru e schimbat, sunt însă mari și adânci deosebiri. Sunt deosebiri de atitudini și de situații.

Din Decembrie și până la ceasul rupturii, Angora avea în fața ei un singur mare și ireductibil adversar: Anglia. Lordul Curzon era visul greu al lui İsmet Pașa. Fiecare cuvânt al delegatului britanic lua înțelesul unei sentințe, fiecare gest al său era o amenințare.

În această grupare de forțe adverse, conflictul între Atena și Angora cădea pe al doilea plan; el dispărea aproape cu totul de câteva probleme de importanță vitală puneau față în față teza guvernului dela Londra cu aceia a guvernului kemalist. De pildă, când controversa Strămtorilor s'a născut, vie și dureroasă, însemnând punctul sensibil al întregii conferințe, se părea că în jurul mesei verzi se dezbate pacea unui război anglo-turc, și nu aceia a unui conflict balcanic.

Lordul Curzon însă, care în tot timpul a eclipsat aproape cu autoritatea personalității sale, pe delegații celorlalte mari puteri, a găsit prilejul și momentul pentru a suspenda vremelnice mersul steril al conferinței. Să fi pătruns el oare rostul adânc pe care timpul îl avea în desăvârșirea planurilor sale? Să fi cunoscut atât de bine, acel care ca rege al Indiilor trăise în mijlocul lumii musulmane, sufletul schimbător și mentalitatea politică înapoiată a turcilor, fie ei din Țarigrad sau dela Angora?

Azi, când împrejurările îi împlinesc biruința n'avem nici un motiv

să ne îndoim de constanța și de îndrumarea unei politici care și-a dat roadele. Au ajuns câteva săptămâni, pentruca la reluarea lucrărilor ei, conferința dela Lausanne să găsească alți adversari și alți arbitri. Prietenii din ajun sunt dușmanii de azi; inamicul de ieri este sfătuitorul conciliant al ceasului.

Francezii înțeleg azi cât de curioasă și cât de nedreaptă pentru el, e situația delegatului Republicei la Lausanne. Prins în angrenajul unei politici de prietenie și de concesiuni față de turci, generalul Pellé încearcă cu greu să apere drepturile Franței și demnitatea ei, fără a compromite pentru totdeauna un trecut filo-islamic, care a costat atât de scump.

Astăzi Franța amenință. Presa ei vorbește de necesitatea unei politici intransigente, iar dela Quai d'Orsay pornește ca un ecou al unei îndârjite desamăgiri cuvântul „puterei Franței în Orient“. Inaltul comisar dela Beynet este schimbat pentruca în locul generalului Gouraud care a fost întâi diplomat și pe urmă soldat, să se trimită generalul Weygandcare ar avea să fie numai militar, înainte de a fi promotorul vreunei politici.

Angora în timpul acesta creiază noi corpuri de armată la hotarul Syriei franceze, și prin vocea lui Kemal Pașa înflăcărează fanatismul național împotriva dușmanului cotropitor.

Se aude un zgomot de arme în Asia-Mică, și ecoul lui turbură, de sigur, liniștea diplomaților dela Lausanne. Există însă primejdie adevărată și mare care, să ne dea dreptul să fim îngrijorați?

Putem nădăjdui că nu! Ce e drept, situația e răsturnată la Lausanne; aceasta nu însemnează însă că elementul de echilibru lipsește. În locul Franței, Imperiul-Britanic joacă rolul mediatorului binevoitor, întru învingerea asperităților, și mai ales, întru afirmarea unei influențe din ce în ce mai mari în Orientul apropiat.

* * *

S'a vorbit mult, în ultimul timp de concesiunea „Chester“. Rostul ei economic este încă nelămurit. Un amiral american, sătul de viața obositoare a mării și dornic de întreprinderi mai bănoase și mai utile, încearcă cu ajutorul unor consorții financiare din Statele Unite, să întreprindă o operă de modernizare și de exploatare a Turciei.

Optimiștii văd deja, ca prin minune, transformându-se Angora într'un nou Washington, iar Samsun-ul într'un New-York levantin. În imaginația lor sforțarea americană va da un nou avânt Turciei, pe care brăzdând-o cu căi ferate și canale, și înzestrând-o cu porturi moderne, o va ridica la locul de frunte dorit în conclavele popoarelor.

Că porturi noi vor putea înflori sau trăi chiar pentru a putea acoperi cheltuielile, în apropierea Constantinopolului, care prin faptul situațiunei sale geografice atrage de veacuri comerțul Europei, e îndoelnic. Tot atât de îndoelnic e că se va putea reuși la industrializarea unei țări, unde totul e primitiv, și unde o societate anchilozată e de fapt inadaptabilă progresului.

Pentru o asemenea operă, decretetele solemne ale Mării adunări

dela Angora nu ajung cum nu ajung nici capitalurile amiralului Chester. E nevoie de o profundă prefacere socială, de o lungă și lentă evoluție a moravurilor unui popor, asfixiat de o religie nenorocită și îndrumat prin chiar firea sa spre o existență pasivă și parazită. Vremurile de mărire militară, când Islamismul trăia și prospera pe socoteala popoarelor învinse, au trecut de mult. A rămas numai amintirea lor. Și numai dizolvanta tendință de a trăi fără muncă și fără oboseală.

Dacă în asemenea condițiuni roștul economic al concesiunii Chester, ne apare cam nelămurit, cel puțin pentru folosul pe care îl vor trage turcii de pe urma ei, putem avea însă convingerea că concesionarii americani vor ști să nu rămâie în pagubă. Ca într-o nouă colonie vor scoate tot ce se poate scoate din zona de 40 kilometri ce li-se acordă în jurul liniilor ferate ce construiesc, și cari vor trece, fără îndoială, prin inima regiunilor miniere.

Rostul politic al concesiunii Chester este însă mult mai bine precizat. El intră în ceiace se poate chema: complexul metodelor turcești. Umili față de cei tari, și dârji față de cei cari cedează, turcii întrebuițează totdeauna „sistemul faptelor împlinite“, mai ales când au intuiția că nu e nimeni care să-i cheme la realitate.

Și astfel în ajunul celei de a doua conferințe dela Lausanne, la care urma a se discuta condițiunile străinilor în Turcia, și mai ales drepturile economice ale capitalurilor franceze în Asia-Mică, adunarea dela Angora dă rămă cu un simplu vot tot trecutul. La lumina lămpilor de petrol și în fumul narghilelelor orientale, deputații kemaliști au șters cu buretele peste drepturile câștigate de francezii dela guvernele imperiale, atribuind amiralului Chester, tocmai acele concesiuni, cari înainte de război se acordaseră Franței. Astfel înțelegelau ei să înceapă o viață nouă a unei Turcii noi!

Franța care cu drept cuvânt nu a crezut și nu crede în existența unei Germanii noi îmbrăcată în mantaua republicană, cum a putut oare crede în posibilitatea unei alte Turcii? Cu prietenia și cu legătura de interese și de necesități politice comune cari ne apropie de marea Republică latină, nu putem decât privi cu o dureroasă amărăciune la dezamăgirea pe care o încearcă.

Nimic nu e însă ireparabil. Noi suntem mai aproape de Orient așa că din înlănțuirea evenimentelor, trebuie să tragem mari învățături pentru viitor. Va fi cel puțin unicul folos al unor insuccese cari indirect, ne ating și ne dor.

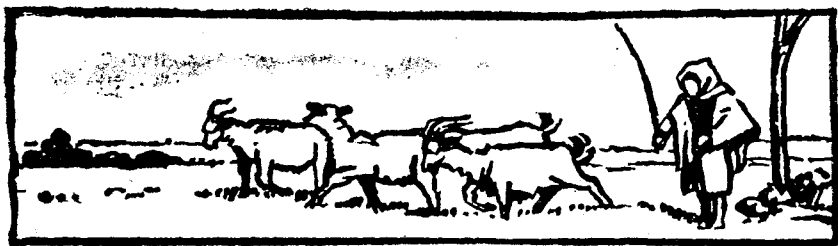
A releva gluma fără duh a celor cari au deschis la Lausanne, o chestie a insulei Ada-Kalè, înseamnă a pierde timpul zadarnic.

Credem însă că în ceasul când căutăm a desprinde fizionomia celei de a doua conferințe dela Lausanne e bine să o amintim, spre a sublinia și mai mult deșărtăciunea unei politice, și mediocritatea unor oameni, care se pare că cred cu adevărat că sunt urmașii lui Mohamed al II-lea și ai vizirilor de odinioară.

În înțelesul acesta, de ce să nu spunem din nou, că Europa a dat înapoi cu o jumătate de veac, când a readus pe turci pe Continent?...

Paris, 9 Mai 1923.

V. N. P.

Cronica politică

O campanie încheiată... și o tovărășie desfăcută.

Cronicarul imparțial al vieții noastre politice trebuie să stabilească astăzi bilanțul unei campanii încheiate și contul de profit și pierdere al unei tovărășii aproape desfăcute. Ultima întrunire din Capitală a dovedit tuturor că „opозиția-unită” nu reușește să mai stârnească nici măcar curiozitatea suburburilor Capitalei. Reportajele gazetelor „independente” au favorizat mereu lupta întreprinsă de partidele național și țărănesc; totuși, până și *Adevărul* d-lui Iacob Rozental se vede silit să mărturisească, negru pe alb, că în sala *Dacia* s'a strâns Dumineca trecută, să asculte pe dnii Virgil Madgearu și dr. Aurel Dobrescu, — „un public destul de numeros”.

Un public destul de numeros,—e... destul de puțin. Fruntașii național-țărăniști n'au mai înfruntat cordoanele militare în fața Poștei. Tulumbele pompierilor n'au mai intrat în funcțiune. Nimeni n'a mai fost udat până la piele. Niciun cap nevinovat n'a mai fost spart. Domnului Raul Crăciun dela *Edoeca* nu i-a mai curs sânge pe nas.

Evenimentul s'a petrecut în deplină liniște, spre marea decepție a numeroșilor băeți de prăvălie cari azistau la întrunire. Artileria anti-aeriană, pe care guvernul o instalase pe trotuare, s'a întors fără zgomot în cazarmă. Totul a fost banal, șters și placid. Niciun trimis dela *Times* n'a fost de față să înregistreze inevitabila revoluție. Ziarul *Excelsior* n'are ce fotografii să mai publice...

Campania se sfârșește deci în mod lamentabil. Iată bilanțul. Un final defăcitar, într'o atmosferă de oboseală generală. Inceputul, firește, fusese promițător. Ar fi să tăgăduim un adevăr evident, dacă n'am recunoaște că opinia publică e stăpânită de o ascuțită tendință opoziționistă. Sunt atâtea lipsuri, sunt atâtea neplăceri în țară, încât nimic nu e mai ușor de exploatat decât persistenta animozitate împotriva guvernului. Iată pentruce, nereușita „opозиției-unite” nu se poate transforma într'un succes pe seama dlui Ion I. C. Brătianu. Dimpotrivă. O ciudată potrivire face ca tocmai acum, când asaltul dat de dnii Iuliu Maniu și dr. N. Lupu asupra puterii se prăbușește sub indiferența publică, partidul liberal se găsește în chinurile unor simptomatice frământări interne.

Trebuie să existe, un tălc al acestei coincidențe. Și tălcul e ușor de des-

prins. Campania intrunirilor recente a fost susținută de o alianță nefirească și cam perfidă între două partide cari s'au ferit tot timpul să-și ia obligații reciproce pentru ziua de mâine. Pornind împreună să răstoarne guvernul actual, partidele țărănist și național nu s'au putut înțelege asupra unei formule de guvernare viitoare. Tovărășia era numai distructivă. Nici deoparte nici de cealaltă nu se întindea o mână sinceră, și nu se auzea cuvântul bunei credințe: — „Impărțim astăzi greutatea luptei, dar ne obligăm să împărțim mai târziu roadele ei.“

* * *

Nu. Aliații s'au suspectat reciproc tot timpul, bănuindu-și unul altuia intenții trădătoare. Astăzi, dl Ion Mihalache cere din nou fuziunea celor două partide iar dl Iuliu Maniu lungește vorba, ca de obicei. Legătura e în ajun de a se desface, pentru simplul motiv că toate împrejurările în care ne sbatem sunt de așa fel, încât nu așteaptă sterile svârcoliri, ci sigure soluții salvatoare. „Opoziția-unită“ n'a putut arăta că e în stare să facă față, printr'o cărmuire unitară, multiplelor necesități prezente. Și de-accea, a rămas infrântă.

Problemele actualității au rămas însă în picioare, implacabile. În fața lor, regimul actual rămâne cu totul neputincios. Ba, slăbiciunea lui se accentuează printr'o dezorientare evidentă, Fără să fie prea mult zdruncinat de repetatele lovituri ce i-au fost date în intrunirile dela *Dacia*, partidul liberal se încovoieie sub apărarea unei sarcini pe care n'a putut-o duce la îndeplinire.

E o ironică realizare a cunoscutei rețete. Partizanii ei pot să exclame, cu oarecare melancolie: — „Nu știm nici noi cum am venit la guvern, dar de căzut, am căzut... prin noi înși-ne.“

ION BALINT

GAZETA RIMATA

Neobositul dansator

La Londra, într'un șampionat de „Shimmy”, un dansator a jucat douăzeci și patru de ore fără întrerupere.

ZIARELE

*Se fac tot soiul de întreceri
In lumea noastră, prea modernă,
Mereu sunt alte noi petreceri:
Numai prostia e eternă!
Azi, cabaretul din Apus,
Decor de lux și eleganță,
Cum spun în Motto: de mai sus,
Ne mai dădu o performanță.
N'a cunoscut nici o odihnă
Neobositul dansator,
Și-o zi întreagă, fără tihnă,
A tot jucat, într'un picior...*

*Isprava drept vorbind impune,
Căci nu se face-adesiori,
Și, totuș, nu e o minune:
Sunt și'n Târnava dansatori!
Dansează Coltor prin saloane
Și popa Manu pe subt scară,
Valsează Ciceo 'ntre cucoane,
Și joacă Sever Dan, pe sfoară..
Dar, șampionul cum se știe,—
(Tu știi, noi știm, voi știți, ei știu,—)
Nu-i Roman Deneș nici Mărie,—
E tot Giulukă,—tot Maniu!*

El știe jocurile toate,
Și le-a jucat cu toți.pe rând,
Prin câte brațe fuse,—poate
Nici nu vă dă, mă rog, prin gând.
La „învârtită“ il învinse
Pe conu-Alecu cel isteț,
Și-o vară 'ntreag'apoi se prinse

Cu Mihalache 'n brâuuleț.
Cu Averescu, astă toamnă
Pornise într'un vals ușor
Mai voluptos decât o doamnă
La vârsta primului amor.
Cu Szilágyi, la Budapesta,
Intre mai multe cunoștințe,
Iși potoli și gustu-acesta:
Un ciardaș, — fără consecințe...
Cu Grigoraș dela o vreme
La un „Fox-trott“ s'a angajat,
Dar dacă lorga o să-l cheme
In Hora lui, — s'a aranjat!
Par'că i-a jost cioplit cu dalta
In stâncă, — trupu-i de granit:
Perechea veșnic i-a fost alta,
El, încă tot n'a obosit...

Acum, un singur vis mai are,
Un vis drăguț, un vis gentil,
Să facă'n România mare,
Inc'o figură de Cadril.
Și-ar vrea, înaintând galant,
Curtenitor, până la anu',
La o comandă, elegant, —
„Să schimbe local“... cu Brătianu!

ION COTILION

INSEMNĂRI

Generalul Cristescu. A murit la București, doborât de gripă infecțioasă, generalul Cristescu, șeful marelui Stat major al armatei, — una dintre cele mai profunde capacități militare pe cari le-a adevărit aspra experiență a războiului. Făcuse, ca ofițer tânăr, strălucite studii în Franța. Uimise, în vremea războiului balcanic, cu prilejul căruia fusese atașat pe lângă armata sârbească, prin cunoștințele sale temeinice. Culmea cea mai înaltă a carierei sale avea să fie însă executarea ofensivei de pe Siret, în vara nenorocoasă a anului 1917. Planul de atac pe care-l construisese atunci, cu o genială putere de pătrundere a situației, n'a putut fi executat, din pricina defecțiunii rusești. În schimb, fostului comandant al armatei l-a i se datoresc măsurile fulgerătoare luate în timpul luptei dela Mărășești, și fără indoială tot priceperii lui am avut să-i mulțumim posibilitatea tactică a victoriei finale dela 6 August.

Astăzi, în fața mormântului care închide brutal frumoasele nădejdi ce se puneau în generalul Cristescu pentru a se desăvârși reorganizarea armatei în România întregită, acest adevăr a început să se afirme, îndeplinindu-se o postumă operă de dreptate față de un ostaș ideal, a cărei cea dintâi calitate de suflet a fost o modestie demnă, pe care o purta ca pe cea mai prețioasă decorație.

La mormântul lui Pop de Băsești. Partidul național nu putea să nu trivializeze cu tobă unei reclame de bălci politic, curata cinstire a memoriei lui badea Gheorghe. Intenția s'a arătat limpede dela început. D. Iuliu Maniu ceruse ca serbările dela Băsești să fie organizate de partidul național. Înțelegeți cum ar fi decurs programul aranjat după gustul ales al părintelui Man dela Gherla. Un prasnic obștesc ar fi fost transformat într'o vulgară manifestație de partid, la care, firește, n'ar fi putut participa decât amicii de casă ai fostului președinte al Consiliului dirigent. S'ar fi arătat astfel că partidul național de astăzi este continuatorul partidului național-istoric de ieri și că deci, toți cei cari nu stau acum alături de d. Romul Boilă, sunt „trădătorii“ Ardealului.

Planul a fost zădărnicit prin refuzul familiei, care s'a crezut în drept să nu lase inaugurarea pioasă a mormântului înalțat în amintirea seninului patriarh, pe seama agenților electorali. Deci comemorarea dela 6 Mai a decurs liniștită, cu participarea tuturor reprezentanților vieței politice și culturale, într'o atmosferă desbrăcată de lăudăroșie și de prost gust. Singur d. Iuliu Maniu s'a răsbunat, refuzând să vorbească la mormânt, iar cei șapte „frunțași“ cari formau garda domniei-sale, au făcut și ei pe supărații, neparticipând la masa comună din ca-

sele d-nei Elena Hossu-Longin, rămânând izolați și ridicoli, pe lângă gardurile curței.

Acum însă, după ce festivitatea a trecut, foile partidului național încearcă să ne facă să credem, chiar pe noi cari am fost de față, că tot poporul strâns la Băsești a manifestat pentru partidul național, că satul n'a fost împodobit în cinstea zilei aceleia, ci s'a îmbrăcat în tricolor de dragul d-lui Sever Dan, și în sfârșit că armata n'a participat ca să aducă și ea un prinos celui dispărut, ci pentru ca să fie de față dacă cumva d. Socol dela Ganz ar fi declarat cu acest prilej republica la Cehul Silvaniei.

Hotărât lucru, nici ridicolul nici necuviința n'au margini când e vorba de imaginația fioroșilor noștri adversari...

„Ungurii cari condamnă“. S'a mai vorbit și altă dată de aceste fapte. România are în Ungaria prizonieri politici, condamnați prin sentință judecătorească, ca trădători de patrie, pentru fapte săvârșite cu mult după 1918, și deși sunt cetățeni români.

Maiorul Sorescu a fost acuzat de înaltă trădare pentru că în calitate de comandant român a împușcat în populația din Maramureș, care s'a revoltat. Doamna Raica, învățătoare, este vinovată tot de „înantă trădare“, de oarece a cântat cu copiii de școală cântece patriotice la venirea armatei române în regiunea Bekes-csaba. Muncitorul Traian Pop, din Făgăraș, pentru că a cântat o doină românească, suferă de 2 ani în temniță. Alte 50 victime, de asemenea. S'a amintit mereu energia guvernelor jugoslave și cehoslovace, complectată de abilitatea reprezentanților acestor guverne la Budapesta. Miniștrii jugoslav și ceh, în fiecare săptămână în repețite rânduri se prezintă la departamentul Externelor, ba chiar și la

celelalte resorturi și insistă personal pentru rezolvirea chestiilor supușilor lor, cari sunt de interes mare material și ating de multe ori prestigiul țării lor...

Guvernul nostru? Reprezentanții noștri la Budapesta? Dați-ne voe să nu facem aprecieri, căci poate n'am fi imparțiali.

Altă farsă. E indestul de cunoscută așa zisa farsă pusă la cale de confracții noștri dela *Lupta* când cu articolele anti-dinastice semnate de „Un deputat ardelean“. O săptămână întregă inteligenții păcălici au lăsat să circule svonul că articolele au ieșit dintr'un accident publicistic al dlui Alexandru Vaida. Lumea a crezut fără multă greutate această versiune, mai întâi pentru că proza cu pricina era foarte prost scrisă și în al doilea rând, pentru că sensul lor se potrivea de minune cu discursurile ținute pe la diferite întruniri de către prețiosul colaborator al fabricii *Renner*. Apoi, a ieșit la iveală că accentele de rătoială împotriva Suveranului nu sunt decât o reproducere dintr'o răposată gazetă liberă, de acum două zeci de ani.

Ziarele guvernamentale au tăcut rușinate. Partidul național s'a grăbit să jubileze că... au mai atacat și alții Coroana. Acum însă, cetind dările de seamă asupra celor din urmă adunări ale opoziției — unite, descoperim din nou lucruri foarte interesante. Astfel la una din aceste întruniri, la Craiova, d. Vaida a sfătuit asistența să ia în mâni cuțitele și topoarele iar d. Grigore Filipescu, cel mai proaspăt fruntaș al partidului național, a amenințat pe Rege cu soarta tragică a lui Alexandru Obrenovici.

O fi și aceasta o farsă, cine poate pune? În orice caz e o farsă cam macabră.

Procedee între confracți. Ziarul bucu-reștean *Epoca*, care e și el organ al partidului național, are legitima năzu-ință de a fi bine informat asupra stă-riilor din Ungaria. Până aici, nimic de zis. Presa noastră din Capitală, aproa-pe în întregimea ei, se interesează prea puțin de cele ce se petrec în capitala de pe malul Dunării. Cu o mare sur-prindere, am constatat însă la confracții noștri un sistem special de a culege știri. O întreagă „Scrisoare din Buda-pesta“ apărută într'unul din numerile trecute ale *Țarei Noastre* a fost șter-pelită și publicată, aproape fără mo-dificări, în *Epoca*. Și, fiind vorba de vrăjmași politici isvorul, bineînțeles, nu e indicat.

Mulțumim pentru omagiul discret pe care reprezentanții dela București ai comitetului de-o sută îl aduc astfel unei publicații pe care se laudă că n'o citesc. Să ni-se dea voie să spunem totuș, că procedeul nu e elegant. Ad-versarul care te injură și te fură, — nu e un exemplar dintre cele mai sim-patice.

Nu-i așa ?

Conu Alecu, salvatorul. Se pare că guvernul d-lui Ion I. C. Brătianu trece prin momente foarte grele. Po-vara răspunderii apasă tot mai greu pe slabii săi umeri. Și, ca o întregire a nenorocirilor, s'a mai supărat și d. general Văitoianu!

Singurul salvator al situației, spun ziarele, are să fie d. Al. Constantinescu. Jovialul „conu Alecu“, nu face de fapt, decât să-și plătească o poliță de recunoștință. Căci, a fost o vreme, și nu demult, când partidul liberal întreg ajunsese la marginea prăpastiei din pricina situației pe care reușise să și-o câștige actualul ministru de Do-menii. Ne aflam atunci la Iași, după

epoca de aur a neutralității, bogată în tranacții de grâu, și după o cu-noscută călătorie de nuntă în plină retragere a oștirii spre Moldova. „Conu Alecu“, pe atunci, își cam pierduse buna sa dispoziție, și o formidabilă ceată de nemulțumiți cerea d-lui Ion I. C. Brătianu să i se dea, pe tîpsie, cum se zice : „capul lui Moțoc !“

Recunoscător că n'a fost jertfit, d- Al. Constantinescu încearcă acum să mântuiască la rândul său pe d. Ion I. C. Brătianu din situația delicată în care se află. Rolurile s'au inversat.

Frumos sentiment, grațitudinea... Decât, ce părere vreți să avem des-pre un guvern pe care-l „salvează“ d. Al. Constantinescu?

Au revenit! Deputații așa nu-mitei opoziții unite (sau cum i s'a spus mai de curând : opoziția *aliată*) s'au întors iar la Cameră, după ce au tot amenințat că nu vor participa la ședințe, și iar au tras o declarație de nerecunoaștere a Parlamentului, — ca să nu se uite..

Trebuie să admită oricine, dimpreună cu noi, că acest „du-te-vino“ efectuat pe dealul Mitropoliei a început dela o vreme să fie complet ridicol. Ul-tima oară, naționalo-țărăniștii s'au retras în mijlocul unei pestilențiale at-mosfere de gaze asfixiante. Azi, ace-leaș locuri au început să le miroase bine. Măiņ, cine știe, supărându-se din nou părintele Piso care prezidează (*O, tempora!*..) cu părintele Man care face obstrucție, va începe din nou bombardamentul cu serpentinele dela „Alhambra...“

Atât numai, că eroii „tiribombelor“ vor avea de suportat în curând o con-curență zdrobitoare : se anunță redes-chiderea grădinei „Cărăbuș“!